

13. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_135#Text (дата звернення 14.02.2024).
14. Резолюція Європейського парламенту про захист прав дитини в цивільному, адміністративному та сімейному судочинстві від 5 квітня 2022 р. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2022:434:FULL&from=EN> (дата звернення 14.02.2024).
15. Міркування Комітету ООН з прав дитини по справі «Н.Р. проти Парагваю» від 3 лютого 2020 р., повідомлення № 030/2017. URL: <http://surl.li/ntunc> (дата звернення 14.02.2024).
16. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «М. та М. проти Хорватії» від 3 вересня 2015 р., заява № 10161/13. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22tabview%22:%7B%22document%22,%22itemid%22:%7B%22001-156522%22%7D%7D> (дата звернення 14.02.2024).
17. Рішення Європейського суду з прав людини по справі «Еберхард та М. проти Словенії» від 1 грудня 2009 р., заява № 8673/05 та 9733/05. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22arpro%22:%7B%228673/05%22,%22itemid%22:%7B%22001-118248%22%7D%7D> (дата звернення 14.02.2024).
18. Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про практику здійснення судами кримінального провадження щодо неповнолітніх» №223-66/0/4-17 від 16 січня 2017 р. URL: https://zib.com.ua/ua/print/127476-list_vssu_vid_16012017_223-6604-17_pro_praktiku_zdiysnennya_.html (дата звернення 14.02.2024).
19. Вирок Бахмацького районного суду Чернігівської області від 22 грудня 2020 року, єдиний унікальний номер 728/1736/20, номер провадження 1-кп/728/254/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/93799921> (дата звернення 14.02.2024).
20. Звіт про результати моніторингу судових процесів в Україні. Стандарти правосуддя, дружнього до дитини, та їх втілення в Україні (кримінальний аспект) // редактор Р. Куйбіда. – 2021. – 126 с.
21. Звіт про результати моніторингу судових процесів в Україні. Стандарти правосуддя, дружнього до дитини, та їх втілення в Україні (некримінальний аспект). // редактор Р. Куйбіда. – 2020. – 85 с.
22. Проект Закону про внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України щодо скорочення строків розгляду судом справ, пов'язаних із захистом прав дітей, та вдосконалення порядку розгляду справ окремого провадження, номер, дата реєстрації: 3386 від 24.04.2020. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68658 (дата звернення 14.02.2024).

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.6.23>

САЧКО О.В.

РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ ЩОДО ВЖИТТЯ ЗАХОДІВ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

REGULATION OF THE LEGAL ACTIVITY OF THE POLICE IN TAKING MEASURES IN CASES OF ADMINISTRATIVE OFFENSES TO ENSURE PUBLIC SAFETY AND ORDER

Наукова стаття присвячена аналізу регулювання правової діяльності поліції у справах про адміністративні правопорушення з метою забезпечення громадської безпеки та порядку. Зокрема, досліджено комплексний підхід до цієї діяльності, який включає аналіз причин вчинення правопорушень, їх попередження та вжиття відповідних заходів у разі їх скоєння. Стаття також розглядає різноманітні заходи, які може застосовувати поліція, такі як попередження, штрафи, позбавлення права

© САЧКО О.В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри адміністративного і кримінального права (Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара)

керування транспортним засобом і адміністративний арешт, для забезпечення громадської безпеки та порядку. Підкреслено важливість постійного моніторингу та аналізу ефективності цих заходів для постійного удосконалення діяльності поліції та забезпечення високого рівня правового захисту громадян. Наукова стаття докладно розглядає роль поліції у забезпеченні громадської безпеки та порядку через регулювання правової діяльності у справах про адміністративні правопорушення. Вона акцентує увагу на переорієнтації поліції від каральної функції до забезпечувальної, де права та свободи людини стають основою діяльності, що відповідає міжнародним стандартам. Досліджено правовий режим функціонування поліції, де додержання вимог законодавства є неухильним пріоритетом. Висвітлено також функціональні завдання та роль поліції в проведенні індивідуально-профілактичної роботи, охороні громадського порядку та залученні громадськості до підтримки правопорядку. Крім того, у статті розглянуто комплексний аналіз завдань та функцій поліції, спрямованих на забезпечення громадської безпеки та порядку шляхом вжиття заходів у справах про адміністративні правопорушення. Особлива увага приділяється перетворенню каральної діяльності поліції на забезпечувальну, де акцент зроблено на гуманізації правоохоронних заходів та дотриманні прав та свобод громадян. Ця стаття є цінним доповненням до наукового розуміння функцій і ролі поліції в сучасному суспільстві, а також може слугувати джерелом для подальших досліджень у сфері правової діяльності та забезпечення громадської безпеки.

Ключові слова: *Національна поліція України, адміністративні правопорушення, громадська безпека, права та свободи громадян, правоохоронна діяльність, управління правопорядком.*

The article is devoted to the analysis of the regulation of legal activities of the police in cases of administrative offenses with a view to ensuring public safety and order. In particular, the author examines a comprehensive approach to this activity, which includes analysis of the causes of offenses, their prevention and taking appropriate measures in case of their commission. The article also examines the various measures that the police can apply, such as warnings, fines, deprivation of the right to drive a vehicle and administrative arrest, to ensure public safety and order. The article emphasizes the importance of continuous monitoring and analysis of the effectiveness of these measures to continuously improve police activities and ensure a high level of legal protection of citizens. The research article examines in detail the role of the police in ensuring public safety and order through the regulation of legal activities in cases of administrative offenses. It focuses on the reorientation of the police from a punitive function to a protective one, where human rights and freedoms become the basis of activities that meet international standards. The legal regime of police functioning is analyzed, where compliance with the law is a top priority. The functional tasks and role of the police in conducting individual preventive work, protecting public order and involving the public in maintaining law and order are also highlighted. In addition, the article provides a comprehensive analysis of the tasks and functions of the police aimed at ensuring public safety and order by taking measures in cases of administrative offenses. Particular attention is paid to the transformation of punitive police activities into enforcement activities, where the emphasis is on the humanization of law enforcement measures and the observance of the rights and freedoms of citizens. This article is a valuable addition to the scientific understanding of the functions and role of the police in modern society, and can also serve as a source for further research in the field of legal activity and public security.

Key words: *National Police of Ukraine, administrative offenses, public security, rights and freedoms of citizens, law enforcement, law enforcement management.*

Постановка проблеми. У контексті сучасних викликів та завдань в галузі правоохоронної діяльності, особливу увагу привертає регулювання правової діяльності поліції у справах про адміністративні правопорушення з метою забезпечення громадської безпеки та порядку. Проблема полягає у пошуку оптимальних та ефективних заходів, які дозволять забезпечити баланс між регулюванням адміністративних правопорушень та збереженням

прав та свобод громадян, зокрема шляхом вдосконалення законодавства та організаційних підходів у сфері діяльності поліції. Одним із ключових викликів є забезпечення ефективної діяльності поліції у проведенні розслідувань та вжитті заходів у справах про адміністративні правопорушення. При цьому важливо забезпечити додержання принципів правової держави, зокрема принципів законності, об'єктивності, пропорційності та захисту прав громадян. Додатковою проблемою є забезпечення взаємодії поліції з іншими органами влади та суспільством у цьому процесі, що створює необхідність у вдосконаленні механізмів співпраці та координації дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Для наукового аналізу теми, обраної для дослідження, були використані різні наукові джерела, що сприяли у формуванні висновків, викладених у статті. Серед цих джерел варто зазначити праці науковців із вітчизняного наукового середовища, таких як О. А. Банчук, М. Кожієл, А. Гриценко, Ф. Флур, а також праці відомих іноземних вчених, наприклад, Beatrice Jauregui із роботою «States: Police Powers», Roger G, Geoffrey P., AlpetrJohn M. Macdonald. Такий діапазон джерел дозволив отримати широкий огляд теми та зробити обґрунтовані висновки.

Метою наукової статті є аналіз та оцінка правової діяльності поліції у справах про адміністративні правопорушення з метою забезпечення громадської безпеки та порядку. Крім того, стаття спрямована на визначення ключових аспектів регулювання цієї діяльності та виявлення шляхів для її подальшого удосконалення з урахуванням міжнародних стандартів та принципів правової держави.

Виклад основного матеріалу. Нормативно-правові акти, які регулюють загальні принципи використання органами Національної поліції заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, включають:

1. Конституція України, в якій визначаються загальні принципи застосування заходів адміністративного примусу, зокрема у статті 29 наголошено на необхідності вмотивованого рішення суду для арешту або утримання під вартою, а також права заарештованої особи на інформацію про причини затримання та правову допомогу. Стаття 30 забороняє несанкціонований огляд або обшук житла без вмотивованого судового рішення, а стаття 41 встановлює обмеження щодо проникнення до приватних приміщень та проведення огляду без судового дозволу.

2. Закон України «Про Національну поліцію», який уточнює процедури застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, зокрема вимоги до процедури затримання, арешту та обшуку, а також права осіб, які перебувають під вартою або є об'єктом огляду.

3. Інші нормативно-правові акти, включаючи закони та постанови, що деталізують процедури застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, враховуючи специфіку різних видів порушень та сфер їх застосування.

Статтею 29 Конституції встановлено, що заарештування або тримання особи під вартою може мати місце лише за рішенням суду, яке повинно бути обґрунтованим та здійсненим відповідно до закону. Кожній заарештованій чи затриманій особі негайно повідомляються мотиви її арешту чи затримання, роз'яснюються її права та надається можливість захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника. Стаття 30 визначає, що проникнення до приватного житла або іншого майнового об'єкта особи, проведення огляду чи обшуку можливі лише на підставі обґрунтованого рішення суду. У статті 41 зазначено, що протиправне позбавлення права власності заборонено, право на приватну власність є непорушним, а примусове відчуження майна може бути застосоване лише у виняткових випадках з міркувань суспільної необхідності, з додержанням встановлених законом процедур та за умови повного відшкодування його вартості. Стаття 55 Конституції гарантує право на захист прав і свобод людини та громадянина в суді, включаючи право на оскарження рішень, дій або бездіяльності органів влади у суді, що стосується також справ про адміністративні правопорушення [2, с. 105].

Законодавчі акти, такі як:

1. Закон України «Про Національну поліцію», встановлює в статті 23 основні повноваження поліцейських, що включають превентивну та профілактичну діяльність, виявлення та припинення правопорушень, а також провадження у справах про адміністративні правопорушення, прийняття рішень про застосування адміністративних стягнень та їх виконання, доставку затриманих осіб тощо.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення – основний законодавчий акт, що регулює питання застосування заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні

правопорушення. Він визначає правову природу та підстави застосування таких заходів, процесуальний порядок їх застосування та компетенцію органів, які їх застосовують.

3. Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, прекурсорів і зловживанню ними», яким передбачено право поліцейських здійснювати огляд транспортних засобів та доставку осіб до органів Національної поліції у разі виявлення речовин, що належать до наркотичних, психотропних або прекурсорів.

Та підзаконні нормативно-правові акти у сфері впровадження заходів для забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення.

Серед органів, що мають повноваження у сфері розгляду справ про адміністративні правопорушення та застосування адміністративних стягнень, важливе місце займає Національна поліція України. Місія адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції відповідає завданням провадження у справах про адміністративні правопорушення, що чітко визначені в статті 245 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Зокрема, ці завдання включають всебічне вивчення обставин кожної справи, ухвалення рішень відповідно до закону, забезпечення виконання вироків, а також превентивні заходи, спрямовані на запобігання правопорушенням та виховання громадян у дусі законності [5, с. 112].

Згідно зі статтею 1 Закону України, Національна поліція України [7] виконує функції охорони прав і свобод людини, протидії злочинності та забезпечення публічної безпеки і порядку. Отже, поліція, враховуючи свою специфіку, має широкий спектр повноважень і вживає заходів у більш широкому контексті, ніж інші органи державного управління. Ця діяльність є державно-владною і здійснюється від імені держави відповідно до законів, розпоряджень та інструкцій.

Адміністративно-юрисдикційні повноваження поліцейських регулюються Кодексом України про адміністративні правопорушення, спеціальними законами (наприклад, Законом України «Про запобігання корупції»), постановами Верховної Ради України, указами та розпорядженнями Президента України, а також постановами Кабінету Міністрів України. Процедура виконання цих повноважень визначена відповідними інструкціями, які регулюють процес складання матеріалів про адміністративні правопорушення та їх розгляд.

Діяльність правоохоронних органів має державно-владний характер через їхню включеність до державного механізму та наявність компетенції щодо розгляду різних юридичних справ. Інші організації не можуть та не повинні виступати від імені держави та мати державно-владні повноваження щодо фізичних і юридичних осіб [8].

Розмаїття суспільних відносин, які потрапляють під охорону поліції, призвело до значного розширення її юрисдикційних повноважень у порівнянні з іншими галузевими органами. Згідно з чинним законодавством (ст. 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення), поліція має право розглядати та вирішувати справи про широке коло адміністративних правопорушень. До цього кола належать та вирішують справи про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, норм, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування транспортними засобами, а також правил, спрямованих на забезпечення безпеки вантажів на транспорті, а також справи про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів [6, с. 107].

Хоча поліція розглядає значну кількість справ про адміністративні правопорушення, важливою особливістю її діяльності є забезпечення публічної безпеки і порядку. Цю функцію вона виконує спеціалізовано та взаємодіє з іншими державними органами.

Національна поліція складається з різних підрозділів, кожен з яких має свої функції і повноваження. У своїй сукупності ці особливості надають поліції статус суб'єкта владних повноважень. Поліція увіходить у відносини з іншими державними органами, громадськими організаціями і громадянами, які можуть мати різний характер, від підлеглості до співробітництва та координації.

Однією з особливостей адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції є те, що значна кількість її посадових осіб мають повноваження розглядати справи про адміністративні правопорушення та накладати стягнення, визначені законодавством.

Згаданий підхід свідчить про стандартизацію юрисдикційних повноважень окремих категорій працівників поліції. Раніше застосовувався інший підхід, коли конкретні службовці поліції (наприклад, начальник органу, дільничний офіцер і т.д.) мали адміністративно-юрисдикційні повноваження за чітко визначеним переліком статей [4, с. 270].

Оскільки кожен поліцейський діє відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», ми вважаємо, що стандартизація адміністративно-юрисдикційних повноважень

є значним позитивним кроком, який сприятиме ефективному функціонуванню Національної поліції у майбутньому.

Одночасно слід зауважити, що функціональне призначення різних служб поліції (кримінальної, патрульної, охоронної тощо) визначає інтенсивність застосування адміністративно-юрисдикційних повноважень. Патрульна поліція, яка активно взаємодіє з населенням, частіше застосовує такі повноваження, ніж інші види поліції.

На окрему увагу заслуговують повноваження посадових осіб Національної поліції у складанні протоколів про адміністративні правопорушення. Протокол є основним документом, на якому ґрунтується подальше провадження у справі про адміністративне правопорушення. Однак, згідно з ч.2 статті 258 КУпАП, існують випадки, коли протокол не складається, зокрема, у разі адміністративних правопорушень, які підпадають під компетенцію Національної поліції, або у сфері безпеки дорожнього руху, які фіксуються в автоматичному режимі.

Сьогодні поліція має повноваження застосовувати два типи адміністративних стягнень: попередження (відповідно до статті 306 КУпАП) і штраф (відповідно до статті 307 КУпАП). Крім того, вона відповідає за забезпечення виконання ще двох видів адміністративних стягнень: позбавлення права керування транспортним засобом (відповідно до статті 317 КУпАП) та адміністративний арешт (відповідно до статті 327 КУпАП). Ці функції поліції визначені у статті 23 «Основні повноваження поліції» Закону України «Про Національну поліцію», пункті 8), де йдеться, що поліція у випадках, передбачених законом, веде провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень і відповідає за їх виконання.

Окрім вищезазначених характеристик адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції, наукова література також виокремлює основні аспекти цієї сфери. По-перше, ця діяльність ґрунтується на вчиненні адміністративного правопорушення [1. с. 357]. По-друге, вона здійснюється відповідно до процесуальних норм, установлених законом. По-третє, її результатом є видання рішення юрисдикційного характеру (постанова про накладення адміністративного стягнення або про закриття справи), яке є обов'язковим до виконання.

Основні завдання адміністративно-юрисдикційної діяльності поліції включають:

– проведення індивідуально-профілактичної роботи з особами, схильними до вчинення правопорушень;

– забезпечення громадського порядку та безпеки;

– взаємодія з населенням і громадськими об'єднаннями для забезпечення громадського порядку і безпеки;

– запобігання злочинам і адміністративним правопорушенням;

– участь у розкритті злочинів, вчинених на території своєї діяльності.

Вказаний нормативний акт також визначає основні функції служби. Серед них зокрема:

1. Проведення всебічного, повного й об'єктивного дослідження причин і умов, які сприяють вчиненню правопорушень, та внесення пропозицій щодо їх усунення. Забезпечення правопорядку та інформування населення з цих питань через засоби масової інформації.

2. Розроблення та реалізація заходів щодо зміцнення дисципліни й законності серед працівників служби.

3. Вивчення, узагальнення й рекомендації до впровадження позитивного досвіду роботи служби.

4. Забезпечення добору, розстановки й виховання працівників, підвищення їх кваліфікації та професійної майстерності.

5. Організація розгляду і вирішення звернень громадян згідно із законодавством України.

6. Участь у розкритті злочинів, скоєних на поліцейських дільницях.

Проведений комплексний аналіз завдань і функцій поліції констатує пріоритетність та стратегічну мету забезпечення прав і свобод людини в рамках діяльності Міністерства внутрішніх справ України. Визначено, що необхідно переорієнтувати каральну функцію поліції на забезпечувальну, де права і свободи людини є важливим аспектом гуманізації правоохоронних заходів відповідно до міжнародних стандартів.

Законність у діяльності поліції характеризується їхнім місцем у системі державного управління та характером покладених на них завдань та функцій. Це визначається як режим функціонування, що забезпечує точне і строго виконання вимог Конституції України, законів та інших нормативно-правових актів усіма підрозділами та працівниками поліції у всіх аспектах, формах та методах їхньої діяльності.

Висновки. Отже, правова діяльність поліції щодо вжиття заходів у справах про адміністративні правопорушення визначається комплексним підходом, який передбачає забезпечення громадської безпеки та порядку. Ефективне регулювання правової діяльності поліції в цій сфері вимагає поєднання каральних заходів із заходами, спрямованими на забезпечення прав та свобод громадян. Гуманізація правоохоронних заходів і відповідність міжнародним стандартам є ключовими аспектами регулювання правової діяльності поліції у справах про адміністративні правопорушення. Здійснення поліцією індивідуально-профілактичної роботи, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки є невід'ємними частинами її діяльності у цій сфері. Важливим аспектом є також забезпечення правопорядку шляхом участі у розкритті злочинів, скоєних на території, де діє поліція. Розвиток поліції в напрямі підвищення якості та ефективності діяльності сприяє покращенню рівня безпеки та порядку в суспільстві. Успішна робота поліції у цій сфері потребує комплексного підходу, включаючи аналіз причин вчинення правопорушень, попередження їх та вжиття відповідних заходів у разі їх скоєння. Застосування різноманітних заходів, таких як попередження, штрафи, позбавлення права керування транспортним засобом і адміністративний арешт, сприяє забезпеченню громадської безпеки та порядку. Постійний моніторинг та аналіз ефективності заходів поліції у сфері адміністративних правопорушень є важливим для постійного удосконалення їх діяльності та забезпечення високого рівня правового захисту громадян.

Список використаних джерел:

1. Гриценко А., Кожієл М., Єрмолаєв А., Флур Ф. Нормативно-правова база у галузі безпеки і оборони України. Видання друге, доповнене. Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння. Київ, 2012. 820 с.
2. Денисюк Д. Завдання Національної поліції України: проблеми законодавчого закріплення. Підприємництво, господарство і право : Адміністративне право і процес. 8/2016. Київ, 2016. С. 100–104.
3. Зайцев Л. О. та ін. Історія органів внутрішніх справ : навчальні матеріали до спец. курсу. Кіровоград, 2003. 236 с
4. Geoffrey P., Alpetr John M. Macdonald, Roger G. Duhnam Police suspicion and discretionary disicion making during citizen stops. Criminology. 2005. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.0011-1348.2005.00012.x>
5. Банчук О. А. Статус поліції : міжнародні стандарти і зарубіжне законодавство. Київ, 2013. 588 с.
6. Іллічов М. О. Адміністративно-правове становище посадової особи органів внутрішніх справ України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2002. 173 с.
7. Кобзар О. Ф. Поліцейська діяльність в Україні : адміністративно-правовий аспект : монографія. Харків, 2015. 316 с.
8. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/paran5#n5>
9. Самойленко О. О. Поліція. Юридична енциклопедія. Т. 4. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» імені М. П. Бажана, 2002. С. 636–640